

seyyar satıcılarımız

İÇİNDEKİLER

önsöz / 9

giriş / 17

sokak satıcılığı zor zanaat / 29

çocukluğumun sokak satıcıları / 41

sütçü / 44 poğaçacı / 46 simitçi / 48 dondurmacı / 55

mısırcı / 65 şerbetçi / 67 sucu / 73 yağcı / 77

pamuk helvacı / 81 bezeci / 83 zerzevatçı / 85 ciğerci / 95

leblebici / 99 macuncu / 103 salepçi / 107 yoğurtçu / 111

bozacı / 117 reçellik gülcü, dutçu / 123 ilkokulun önü / 131

yazlık sinema ve önü / 135

edebiyatımızda sokak satıcıları / 141

dünyanın diğer şehirleri / 153

sokak satıcılarının avazları / 161

ölçüler / 167

kaynakça / 169

No Cries are sure of such renown,
As those of famous London town.

önsöz

*Leblebicinin kalburu
Kafese koymuş nalburu
Bak şu yeşil başlıya
Bacakları yampuru.*

Londra'ya isim düştü, yarım günü kendime ayırdım. “Birkaç sahaf dolaşıp kitap bakayım” dedim. Sahafların birinde elime bir kitap geçti. Adı, *Cryes of London Town*, Orlando Gibbons (1583-1625) yazmış, kitap 1968 baskısı. O dönemde (17. yy), Londra sokaklarını renklendiren sokak satıcılarının manileri notalarıyla birlikte yazılı bu kitapta. Yani, bizde bozacı bağırır ya, “Booooooza” diye. Gibbons kitabında o bağırışı notaya dökmüş ve gelecek nesillere kalıcı bir doküman oluşturmuş.

Londra'da sokak satıcısı olarak 17. yüzyılın başlarında şu satıcılar varmış: Midyeci, balıkçı, biberiye ve defne yaprağı satıcısı, lahana, turp, ceviz ve fındık satıcıları, mürekkep satıcısı, fare yakalıyıcısı, sosisçi, sütçü, salatalıkçı, soğancı, tencere kevgir satıcısı, elmacı, kek ve pudding satıcıları, peynirci, kırmızı turpçu, portakalçı.

Bu yetmiyormuş gibi, Prof. Dr. Metin

Der Krämer mit Eis

Biez!

Il Venditore di ghiaccio

Der Fischkrämer

Balich!

Il Venditore di pesci

Der Milchkrämer

Surz Sch!

Il Venditore di latte

Der Krämer mit marinen Backwerk

Pasticciochi!

Il Venditore di pasta d'Inghilterra

Hemen aklıma Aydın Boysan'ın Langa'nın iri hıyarlarını anlatışı geldi. Geçenlerde bir toplantıda ben de Çengelköy bademlerini anlattım. Bir de farkına vardım ki Langa hıyarları artık hiç yok. Hemen bir muziplik yapıp konuyu şöyle bağladım, "Aydın Ağabey Langa'nın kol kadar iri hıyarlarını anlata anlata bitirdi. Bana da kaldı Çengelköy bademleri. Artık ufak mufak ama idare edin!"

Evet, yarın bir de bakacaksınız Çengelköy bademleri de bitmiş.

İşte, o saat kafama koydum sokak satıcılarıyla ilgili bir kitap yazmayı.

Tabii böylesine ön araştırma gerektiren bir konu akşamdan sabaha yazılmıyor. Gerekli bilgilere ulaşıp arşivime almak beş yıl sürdü. Sonunda da bir kitap ortaya çıktı.

Ben, 1949 yılında Haliç kıyısı semti olan Hasköy’de doğdum. Bir süre Kalaycibahçe, sonra da Arabacılar mahallelerinde oturduk. Sekiz yaşıma kadar orada İstanbul mahallesi hayatı yaşadım. Bu, Ermeni’siyle, Rum’uyla, Yahudi’siyle hep birlikte bir mahalle yaşamıydı. 6-7 Eylül olaylarını o mahalledeyken yaşadık. Yaşamaz olaydık.

Sabahları sürekli sis tutardı Haliç. Herhalde kuzeyde Okmeydanı platosu engelliyor hava sirkülasyonunu, evlerde de nem olur zaten. Yataklar, yorganlar sık sık havalandırılır bu yüzden, nem kokusu sinmesin diye.

Sonra, Okmeydanı'na taşındık. Oradaki mahallemizde (Kaptanpaşa) hiç Rum, Ermeni ve Yahudi yoktu.

Bu kitapta hem nostalji için geçmişteki sokak satıcılarını hem de geleceğe hoş bir seda bırakmak için günümüzün sokak satıcılarını bulacaksınız. Ama yalnızca İstanbul'un sokak satıcılarını.

Erkan Adar 1942 yılında işkembecinin İzmir’de, “Mantoluklar, eşarp-lıklaaar!” diye bağırıldığını kaydeder. Hele domatesci, “Banaduraa!” diye haykırır. Ama onların hiçbiri yok bu kitapta.

Gibbons'un kitabında olduğu gibi mânilerin melodisini de sizlere nota-

lı olarak vermeyi isterdi gönlüm ama araştırma bittiğinde gördüm ki bizimkiler mânî falan söylemeyip haykırıyorlarmış. Yalnızca Ramazan davulcusu, nane şekerciler ve keten helvacılar mânî söyledirmiş.

Diğerleriyse hep haykırmış. Zaten biliyorsunuz, zamanımızda yoğurtçular bile tek kelime, “Yooooort!” diye haykırmak yerine zil çalar oldu.

İşte benim sizlere mânîleri notalarıyla birlikte aktarma niyetim güme gidince ben de tuttum bu sokak satıcılarının sattığı gıda maddelerinin tariflerini aktardım.

Belki, bir gün aşka gelip torunuza kendi zamanınızın sokak lezzetlerini tattırmak istediğinizde, sokak satıcısı kıtlığına kıran girmişse, kendiniz yaparsınız diye.

Evet, konumuz sokakta, açık havada yemek içmek. Türkçe’imizde bunu anlatabilecek tek bir sözcük yok. Batılılar *alfresco* diyorlar sokakta, açık havada yeme-içmeye.

Alfresco aslında “sokakta ayaküstü yemek”tir. Bir de “dükkânda ayaküstü yemek” var, ona da *fast-food* deniyor. Bu kitapta “dükkânda ayaküstü yemek” yok.

Ancak, bu kitapta yer alan sokak satıcıları yalnızca hemen oracıkta yiyip-içip gidebileceğiniz tür gıda maddeleri satmakla kalmıyor, alıp eve götürüp evde de tüketebileceğiniz gıdaları satanları da kapsıyor.

Örneğin, okuldan çıkmış postaneye giderken sokağın köşesinde duran salepçi de var, mahallenizde kapınızda uzattığınız çanağa yoğurt koyan yoğurtçu da. Salebi hemen orada içip postaneye doğru yola koyulacaksınız ama yağurdu alıp evde cacık yapacaksınız.

Bu kitabı yazarken yaşlandığımı hissettim. Neden mi? Çünkü, kitaba dökmek için anılarımı zorlayıp tozlu köşelerinden çıkarmak kolay değil. İşte, geçmiş bu denli kurcalayınca geleceği unuttum. Derler ya, “Gençler hayalleriyle; yaşlılar anılarıyla yaşar”. Ben de bu kitapla yatıp kalkınca,

“körle yatan şaşşı kalkar” misali artık yaşlanmakta olduğumu zor da olsa kabul ettim.

Eşim, geçmişti bu denli kurcalamama bazen takılmadan edemiyor. Dün kahve içerken, “Eskiye rahmet olsa, bitpazarına nur yağardı” deyiverdi birden.

Bu arada az kalsın söylemeyi unuttuyordum. Benim uzmanlık alanım yiyecek-içeceklerle sınırlı. Eskici, kalaycı, bohçacı, ayıcı, hallaç gibi el sürmediklerimi de uzmanına bırakmış oluyorum böylece.

Ender Ülgen'in "Özlenen İstanbul" adlı şiirinde dediği gibi:

Özlemini duyuyor, arıyorum İstanbul,
Huzur dolu o ilkel yaşamını İstanbul.
Bunca gelişmişlikte gözlerim hep eskide,
Bulmayı istiyorum, ne kalmışsa geride...

*Surda birkaç ahşap ev, zorla ayakta duran,
Geçmiş görüyorum kırık dökük cumbadan,
Güneş aydınlatırken kararmış tahtaları...
Birer birer geçecek sokak satıcıları.*

Abdullah Deniz Gürsoy
İstanbul, Nisan 2018